№ 63 Ապրիլ 7 (19) 1881 Ապրիլ 7 (19) № 63

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբ. կէս տարվանը 6 րուբ.; Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Բաժանորդ գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Նամակագրութիւնները ղրկվում են այսպէս
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողին 2 կոպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Դատաստանը թագաւորասպանների վրա. Մայրենի լեզու. Նամակ Շուշուց. Նամակ Մոսկվայից. Նամակ Աշտարակից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Բուլղարական անուրջներ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ ԹԱԳԱՒՈՐԱՍՊԱՆՆԵՐԻ ՎՐԱ

Մարտի 26-ին սկսվեցաւ Ս. Պետերբուրգում դատաստանը թագաւորասպանների վրա։

Նախագահում է սենատոր Ֆուքս, մասնակցում են սենատորներ Բիգայէն, Պիսարեւ, Օրլով, Աբրեգին, Բէլոստոցքի։ Դասակարգերի ներկայացուցիչներ. Ս. Պետերբուրգի նահանգական ազնուականութեան առաջնորդ կոմս Բոբրինսկի, գաւառական ազնուականութեան առաջնորդ բարոն Կորֆ, Մոսկուայի քաղաքագլուխ Տրետեակով, գաւառական աւագերէց Ս. Պետերբուրգի նահանգի [illegible] և սենատի գլխաւոր քարտուղար Պոպով։ Մեղադրում է սենատի առանձին բաժնի պրոկուրորի պաշտօնակատար Մուրավիեւը։

Մեղադրվածներին պաշտպանում են. Ռիսակովին պաշտպանում է Ունկովսկի, Միխայլովին պաշտպանում է Խարտուլարի, Գեսէ Գելֆման Հերձէնշի ինչ պաշտպանում է Գերկէ, Կիբալչիչին պաշտպանում է Գերարդ, Սոֆիա Պերովսկայային պաշտպանում է Կեդրին, իսկ Ժելյաբովը ինքն իրան է պաշտպանում։

Ռիսակով 19 տարեկան, Միխայլով 21 տարեկան, Գելֆման 26 տարեկան, Կիբալչիչ 27 տարեկան, Պերովսկայա 27 տարեկան, Ժելյաբով 30 տարեկան։

Բոլոր մեղադրվածները սեւ շորերով են հագնված։ Ռիսակով անձնյան, անտարբեր արտայայտութեամբ [illegible] նստած է։ Միխայլով բարձր հասակի [illegible] մարդ է։ Գելֆման մի անհամաչափ [illegible] և մազերով դէմքով մի կին է։ Կիբալչիչ չէ նայում և հոգնած [illegible] դէմքով։ Պերովսկայա [illegible] մի կին է, իր տարիքից աւելի երիտասարդ է երեւում։ Ժելյաբով բարձր հասակով, սեւ [illegible] մօրուքով և լի արտայայտութեամբ երեսով [illegible]։

Ժելյաբով յայտնում է, որ մարտի 25-ին խնդրել էր տեսնել Ռիսակովին, որի մէջ յայտնել է որ իր կարծիքով քաղաքական յանցանքի գործի քննութիւնը չէ կարող [illegible] սենատի առանձին բաժնի դատաւորի իրաւասութեամբ, որովհետեւ կառավարութիւնը ինքն գործի մէջ շահագրգռված կողմն է համարվում, ուստի այդ տեսակ գործ կարող է քննել միմիայն ժողովրդի ներկայացուցիչներից, ժողովրդի խորհրդականը ներկայացնող երդուեալներից բաղկացած դատարանը։

Պրոկուրորը յայտնում է որ Ժելյաբովի խնդիրքը, հիմնվելով 2 հատորի 1031 յօդ. քրէական դատավ. կանոն. և 2-րդ մասի XV հ. օրէնսդրութեան, 1879 թ. շարունակութեամբ և 600 յօդ. նոյն կանոն. վրա թողնվում է առանց հետեւանքի։

Ժելյաբով յայտնում է իրան բաւականութիւն։

Նախագահը հարցնում է Ժելյաբովին որքան տարեկան է.—Երեսուն. 30 տարեկան.—Հայր. Ուղղափառ կրօնի.—Պատմեցէք ձեր ուղղափառ կրօնի մէջ, բայց ուղղափառութիւնը մերժում եմ, թէեւ Քրիստոսի վարդապետութեան էութիւնը ընդունում եմ։ Այդ վարդապետութիւնը իմ բարոյական ձգտումների մէջ բռնում է պատուաւոր տեղ։ Ես հաւատում եմ այդ վարդապետութեան ճշմարտութեանն ու արդարութեանը և հանդիսաւոր կերպով ճանաչում եմ որ հաւատը առանց գործի մեռած է և որ ամեն մի ճշմարիտ քրիստոնեայ պէտք է մարտնչի ճշմարտութեան, ճնշվածների և թոյլերի համար և եթէ հարկաւոր է՝ [illegible] դրանց համար, աշխատել իմ հաւատալու—Հայր. Որտեղ էիք գտնվում [illegible] ժամանակ և ինչով էիք զբաղվում։—Գտնվում էի [illegible] քաղաքաբանտում և [illegible] զբաղվում էի [illegible], որոնց պաշտօնում էի գործը և որոնց [illegible] հաւաքում էին [illegible] ազատութեան գործին։ Դա իմ միակ պարապմունքն էր, որին ես իմ ամբողջ կեանքս նուիրել եմ շատ տարիներ։

Դատաստանական ատեանը յայտնում է որ վկաներից չորսը չը ներկայացան. [illegible], [illegible], [illegible] և [illegible] Գոլդենբերգ։

Պրոկուրորը յայտնում է որ երեք առաջին վկաները չը ներկայացան հիւանդութեան պատճառով և գործի մէջ կան նրանց հիւանդութեան մասին արձանագրութիւններ, իսկ չորրորդը, Գոլդենբերգը, չը ներկայացաւ, որովհետեւ մեռած լինելով։

Պաշտպանները համաձայնվում են որ այդ վկաների բացակայութիւնը չէ կարող արգելք լինել գործի քննութեան շարունակութեան համար։

Պրոկուրորի և պաշտպանների մէջ առաջադրութիւն է յայտնվում մեռած Գոլդենբերգի գրաւոր ցուցմունքի կարդալու մասին։ Գոլդենբերգը թէեւ մեղադրվում էր ուրիշ գործում, բայց մասնակից էր Ժելյաբովի, Միխայլովի և Կիբալչիչի գործում, որոնք մեղադրվում էին և Լոզովօ-Սեւաստոպոլի երկաթուղու [illegible] գործում։

Ժելյաբով ասում է որ եթէ Գոլդենբերգի ցուցմունքը դատարանը յարմար է համարում կարդալ, նրա կարծիքով իրաւունք կայ և [illegible] ցուցմունքները կարդալու, որոնք [illegible] գործի [illegible] լուսաբանում են և հաստատում են որ Գոլդենբերգը [illegible] է։

Դատարանը առանձնանում է խորհրդակցելու համար։

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

Կ. Պօլսի „Մասիս“ լրագրում քանի մի ժամանակից սկսել է և շարունակվում է մի տաք բանակռիւ թէ ինչ լեզու պէտք է գործ ածեն հայերը իրանց մէջ գրաբար թէ աշխարհաբար։

„Լոյս“ լրագիրը այսպէս է գնում այդ վէճը։

„Մենք հեռ առանց երկարօրէն փիլիսոփայութեան մտնելու, պիտի աշխատենք համառօտիւ բացատրել մեր կարծիքն, որ խիստ պարզ է։

„Լեզու բանով կը հասկանանք այն միջոցն, որով մարդ իր կարծիքը, խորհուրդն և զգացմունքները կը բացատրէ և իր միտքը կը յայտնէ։ Արդ, երբ այս է լեզուի նշանակութեան պաշտօնը, պէտք է որ խիստ պարզ լինի, այսինքն, այն լեզուն խօսուի և գրուի, որ արդէն ժողովրդական լեզու է, [illegible] որ ժողովուրդն ընդհանրապէս կը հասկնայ։

„Մեր մէջ ալ այսօր որովհետեւ ժողովրդեան լեզուն աշխարհաբարն է, այսինքն ժողովուրդն այդ լեզուն կը հասկնայ, ուստի այդ է նրա խօսակցութեան լեզուն, ուստի և աշխարհաբար լեզուն պէտք է որ ընտրենք և զայն հակելու, մշակելու և ճոխացնելու հոգ տանինք։

„Դրելու նպատակն է կարծիք և զգացմունք ծաւալել, գաղափարաց հաղորդակցութիւն հաստատել և հետեւապէս կարծեաց և գաղափարաց միութիւն յառաջ բերել։ Ուստի և այս անուամբ ալ պէտք է գործածել աշխարհաբարն բնական, քանի որ ժողովուրդն ընդհանրապէս այդ լեզուն կը հասկնայ և [illegible] է։ Եթէ գրաբարն մի ժողովրդեան համար չէ, այն ատեն փաստ չէ թէ ինչ լեզուով գրուի, հակէ գրաբար լինի և կամ Նարեկի լեզուն, մի և նոյն է։ Կարող ենք [illegible] թէ գրողներու մէջ գրաբար թէ աշխարհաբար լեզուն ունենալու է, աշխա մեր կարծիքը. [illegible] մէջ, որ [illegible] ընդհանրապէս [illegible] պիտի լինին, [illegible] աշխարհաբար լեզուն ունենալու է, իսկ [illegible] մէջ այն աշխարհաբար, որ եկեղեցական, գրական և [illegible] լինելու հանգամանքներ են, պէտք է նաև ունենալ գրաբար լեզուն, որ իրենց առաջարկին համար հարկաւոր է։ Մեր կարծիքն այսպէս հաստատուն բացատրէլ յետոյ [illegible] ու կէտքն, թէ խիստ լաւ կը լինի [illegible] լեզուի վրա [illegible] յառաջանալու և առաւ գրելու, [illegible] է գաղափար ծաւալելու աշխատել, որ աւելի պէտք է, քան թէ գրաբարի խնդիրն, որ [illegible] աշխատութիւն մի է, որովհետեւ աշխարհաբարն արդէն գործածական դարձած և ընդհանրացած է։

„Եւ որովհետեւ կարծիք և գաղափար տարածելու միջոցը գլխաւորապէս լրագիրք և լսարաններն են, հետեւապէս պէտք է այնպէս գրել և [illegible] ընդհանրացնել աշխարհաբարը, [illegible] գործածութեան [illegible]։“

Ափսո՜ս որ «Լոյս» լրագիրը, որ այսպէս գեղեցիկ կերպով պարզել է աշխարհաբար լեզուի կարեւորութիւնը, մոռացել է գաղափար տարածելու միջոցների թուում յիշել բացի լրագիրներից և լսարաններից և մի գործոն բարոյական գործիչ, այն է եկեղեցին։

Եթէ լեզուն միջոց է, որով միտք պէտք է արտայայտել, իսկ միտք արտայայտելու համար պէտք է խօսել հասկանալի լեզուով, ուրեմն ի՞նչի բարոյական մտքերը, Քրիստոսի վարդապետութիւնը աւետարանը եկեղեցական արարողութիւնները աշխատում ենք ժողովրդին անհասկանալի լեզուով, գրաբարով ասել, որ նա չէ հասկանում։ Ի՞նչ է եկեղեցու նպատակը՝ հասկացնել ժողովրդին իր բարոյական մտքերը, թէ չը հասկացնել։ Եթէ նրա նպատակն է հասկացնել ժողովրդին թէ քարոզի միջոցը, թէ Քրիստոսի խօսքերը, թէ արարողութիւնների, ծէսերի ու աղօթքների խորհուրդը,—այն ժամանակ այդ բոլորը պէտք է տալ, հասկացնել, և հաղորդել ժողովրդին հասկանալի, կենդանի մայրենի լեզուով, այն ժամանակ եկեղեցական ամեն մի արարողութիւն պէտք է կատարվի աշխարհաբար լեզուով։

Իսկ եթէ եկեղեցու նպատակը այդ չէ, այլ նրա նպատակն է միայն [illegible], և անմիջապէս [illegible] բարոյական ներգործութիւն չունենալ ժողովրդի վրա, այլ ամեն բան կատարել, ասել, քարոզել, կարդալ միայն ձեւ կատարած լինելու համար,—այն ժամանակ մենք ոչինչ ասելիք չունենք։

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

Մարտի 28-ին

«Մշակի» ընթերցողներին արդէն յայտնի է, որ այստեղի հոգեւոր դպրոցը ունի առանձին հոգաբարձու [illegible], որոնց [illegible], [illegible] է նրա [illegible]։ Աշխատող [illegible] այդ հոգաբարձուները [illegible] էին [illegible] [illegible], որոնց [illegible] և [illegible] միջոցներով կարելի էր անել։ Արդեօք [illegible] գաղափարով։ [illegible] որ [illegible] դպրոցի [illegible] արդէն յայտնի է դպրոցի [illegible], որ այդ բոլոր հոգաբարձուները [illegible] [illegible] պէտք է [illegible] մէջ, և այդ հոգաբարձուների [illegible] [illegible] պէտք [illegible] [illegible], [illegible] հոգեւոր դպրոցը մի [illegible], որով միայն կարելի էր [illegible] մէջ։

Ի նկատի առնելով այն հանգամանքը, թէ ինչ [illegible] ունեն այդ հոգաբարձուները Շուշու հոգեւոր դպրոցի և [illegible] համար, մի դպրոցի, որից [illegible] ունեն [illegible] այդ [illegible] և մի քանի բոլոր [illegible] հոգեւոր դպրոցները, մենք [illegible] էինք որ նոր [illegible] այդ հոգաբարձուների [illegible] և [illegible], որով միջոց կը տայ [illegible] [illegible] [illegible] և ժողովրդի [illegible] [illegible]։ [illegible] մեր [illegible] այն էլ [illegible] [illegible] հոգաբարձուների [illegible] [illegible] [illegible]։ Իր [illegible], որով [illegible] թէ [illegible] է [illegible] միայն [illegible]։